

Karel Kaplan

**Pravda o Československu
1945-1948**

ŠÍMOVÁ, Barbara. *Karel Kaplan Pravda o Československu 1945 - 1948*. Brno, 2000. 11 s. Seminární práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd.

OBSAH

1.	Politika odčinění Mnichova	3
2.	Občané Německé národnosti	4
3.	Nároky na Německá území	7
4.	Podkarpatská Rus	8
5.	Těšínsko	9
6.	Maďarská menšina	9
7.	Česko - slovenský vztah	10
8.	Použitá literatura	11

1. Politika odčinění Mnichova

Mnichovská dohoda „O nás bez nás“ byla pro československou společnost nejen dlouhodobě působící šok a národní ponížení, ale také výstraha. Hlavním záměrem všech politiků se stalo hledání zábran proti opakování. Celá politika odčinění Mnichova tvořila páteř československé osvobozené akce za války, a také určovala programové zásady poválečných vlád.

Mnichovské brýle bohužel zatemňovaly pohled do budoucna, a tak se stalo, že suverenitu ČSR i jeho demokratický život ohrožovaly hlavní mocenské zájmy SSSR, aniž si to kdokoli, kdo by s tím mohl něco dělat, uvědomil. Pokud se v politice přece jen někdo takový našel, nikdy s tím, ke škodě celého státu, veřejně nevystoupil, a tak cesta do mocenského vlivu Sovětského svazu proběhla bez problémů.

Československo se politikou odčinění Mnichova se SSSR velice úzce svázalo. Sovětského spojence z něj učinily především obavy z německého nebezpečí, ale také před další zradou západoevropských států. Na druhou stranu Moskva by své záměry ve střední Evropě pravděpodobně uskutečnila bez ohledu na postoj kterékoliv země, protože v té době neexistovala síla, která by jí v tom mohla zabránit.

- *Západní velmoci oddalovaly odvolání a nepřály si spojeneckou smlouvu mezi ČSR a Sovětským svazem.*
- *V roce 1942 nakonec Velká Británie jako poslední prohlásila Mnichov za neplatný, a tím bylo uznání ČSR v předmnichovských hranicích mezinárodně zajištěno.*

- *ČSR jako první střeoevropský stát podepsal smlouvu se SSSR, čímž začala orientace na SSSR a rozhodování o československé zahraniční politice se přesunulo z Londýna do Moskvy.*
- *Beneš měl zájem na tom, aby Rusko mělo rozhodující vliv ve střední Evropě. Jednak proto, že měl důvěru v SSSR a jeho účtování s Německem a Maďarskem, panovala názorová shoda politiků ČSR a SSSR na řešení závažných otázek střeoevropské oblasti, a též pro zdůrazňování Moskvy, že s ČSR počítá jako s nejkonstruktivnějším prvkem Centroevoropy.*
- *Jedna z nejvýznamnějších částí odčinění politiky Mnichova byla idea společného státu Čechů a Slováků uskutečněného likvidací národnostních menšin (vystěhování a odnárodnění).*
- *Beneš prosazoval redukci Němců a Maďarů, aby nemohli nijak oslabit vnitřní stabilitu státu.*
- *Likvidace národnostních menšin byla politicky zdůvodňována kolektivní vinou všech.*
- *Beneš a jeho politika si však přála vystěhovat i polskou menšinu a rovněž uvažovala o potrestání Slováků, které roku 1941 řadil mezi spojence Hitlera.*

2. Občané Německé národnosti

Odsun Němců a s tím spojené osídlování pohraničí obyvateli české národnosti patří k největší vnitrostátní změnou Československa po válce. Celá myšlenka a vývoj politiky odsunu se dá rozdělit na tři části:

První etapa je vymezena Mnichovskou dohodou v roce 1938 (která byla vůbec nejsilnějším motivem této myšlenky), až podzimem 1941, kdy exilová vláda v čele s prezidentem Benešem

počítala s omezením počtu, a tím pádem i německé politické váhy v ČSR.

Druhá etapa by se dala charakterizovat ideou národního státu Čechů a Slováků uskutečněného likvidací neslovanských menšin, vystěhováním většin a odnárodněním zbytku.

Třetí etapou pak bylo úsilí československé vlády dosáhnout souhlasu protihitlerovské koalice s odsunem menšin a ideou národního státu.

Bohužel vláda ani jiní političtí činitelé nedělali i přes jejich snahu rozdíl mezi německými fašisty a antifašisty, a rozhodli o vystěhování Němců bez rozdílu jejich politického názoru a aktivit. Z českých řad proti správnosti vládního rozhodnutí a nespravedlnostem páchaných na německých antifašistech veřejně vystoupili jen jednotlivci a většinou neúspěšně.

Ke konci roku 1946 tedy Československo opustilo necelých 70 tisíc německých antifašistů. Kolem 23 tisíc jich v Československu zůstalo, a jen nepatrný zlomek z nich dostalo československé občanství.

- *1944 britský vyslanec Nichols potvrdil Benešovi souhlas své vlády k transferu.*
- *Listopad 1944 - čs. exilová vláda předala Evropské poradní komisi kapitulační požadavky vůči Německu.*
- *Předpokládalo se, že po válce v ČSR zůstane 2,5 mil. Němců, z toho se 1,5 mil. odsune a zbytek obdrží občanská práva a postupně se asimiluje.*
- *Na západě neurčité stanovisko, Sovětský svaz to přijal.*
- *10.7.1945 - zpráva o tom, že maršál Žukov (velitel sovětského okupačního pásma Německa) je ochoten přijmout 1 - 2 mil. Němců.*

- 2.8.1945 - usnesení Postupimské konference - uznání nutnosti přestěhování Němců z Polska, Maďarska a ČSR.
- Postupně vydáno několik dekretů, nejdůležitější z 25.9. 1945 (šlo o konfiskaci nepřátelského zemědělského majetku. Bylo v něm poprvé uvedeno, že konfiskaci nepodléhá ta část majetku, jenž je nutná pro přežití rodiny).
- 3.8.1945 - informace o tzv. Ústecké katastrofě - exploze munice a třaskavin označené jako doposud největší sabotážní čin provedený Němci, a masakr německého obyvatelstva v Ústí nad Labem, provedený místními orgány.
- Počátkem října v anglickém deníku Daily Herald článek o hrozných podmínkách v českých internačních táborech pro Němce, kritika také v britském parlamentu.
- 20.11.1945 - kritický článek v deníku Obzory, většina lidí to přijala a odsuzovala špatné zacházení s Němci.
- Srpen 1945 - Leden 1946 - období příprav odsunu.
- 20.11.1945 - Spojenecká kontrolní rada vyjádřila souhlas s českým plánem odsunu.
- 70% americká okupační zóna, 30% sovětská okupační zóna.
- 25.1.1946 - z ČSR 1. vlak s Němci do americké okupační zóny, poté další tři vlaky.
- 1.6. - 13.11.1946 - transfer do sovětského pásma.
- Problémy v podnicích, protože Němci byli levnou pracovní silou, také nedostatek pracovních sil v zemědělství, ohrožení národního hospodářství.
- V červenci 1946 Gottwaldova vláda vyhlásila úmysl dokončit odsun Němců do 28. října 1946.
- Statistiky uvádějí necelé 2,3 mil. odsunutých Němců.
- Na počátku roku 1947 uvažovalo ministerstvo vnitra o poskytnutí volebního práva občanům německé národnosti, bylo zamítnuto.

• *Postavení Německé a také Maďarské menšiny se začalo lepší až několik let po únoru 1948.*

3. Nároky na Německá území

Co se Německých území týče, nárokovala si Československá vláda zejména území Ratibořska, Kladska a Hlubčicka. Po nějakou dobu se zasazovala ještě o připojení území Lužických Srbů a také asi 300km² pobřeží řeky Dyje, což se nacházelo na území Rakouska.

Nakonec však nárok na žádné z požadovaných území neprosadila. Dalo by se říct, že souboj s Polskem o bývalá Německá území byl zbytečný, už proto, že Sovětský svaz co se Ratibořska, Kladska a Hlubčicka týče, stál na straně Poláků, i když to nedal navenek najevo. Úmyslně proti sobě štval obyvatele oblastí, o které zde šlo, za účelem získání většího vlivu na oba státy, a hromadil množství nepřátelství tak, že jejich spolupráce byla na dlouho dobu oslabena, což v té době mohlo a nejspíše i mělo dosti negativní hospodářské následky.

Toto nepřátelství mezi Polskem a Československem skončilo až v červenci 1946 na zásah Moskvy, což samozřejmě upevnilo její mocenské postavení ve střední Evropě, a také závislost obou států na SSSR.

Stejně tak bylo zbytečné i úsilí československých o připojení Lužice k ČSR, neboť to bylo v rozporu se zájmem Sovětského svazu a německých politických stran, aby zůstali v sovětském okupačním pásmu.

Dalším důvodem neúspěchu ČSR v prosazování územních nároků byly nepřesvědčivé důvody které podávalo. Od doby, kdy Sovětský svaz utvářel ze sféry svého vlivu jednotný mocenský blok

už mu bylo jedno která část případně kterému státu, hlavní bylo, aby spadalo do jeho zóny. Moskva také neměla důvod spory nějak tlumit, protože státy tím, že ji postavily do role smírce, se na ní staly závislými.

4. Podkarpatská Rus

V případě Podkarpatské se jedná o jedinou úpravu hranic poválečného Československa. Celá věc byla dost nezvyklá, protože vítězný stát postupoval část svého území ve prospěch jiného vítězného státu. Roli zde hrálo i to, že prezident Beneš od roku 1939 usiloval o přímé sousedství se SSSR.

Moskva toto území samozřejmě chtěla, ale musela respektovat předválečné hranice Československa, a také dohody uzavřené s ČSR v prosinci 1942 a hlavně v květnu 1944. Tohoto případu tedy využila alespoň jako tlaku na Beneše a vládu k prosazení požadavků ve vojenské a zahraniční politice.

Ukrajina by pravděpodobně Československu zůstala, nebýt nejspíše uměle vyvolané vlny obyvatel požadujících připojení k sovětské Ukrajině. Toto nadšení sice po nějaké době opadlo, jenže v době, kdy se o věci rozhodovalo, byla většina obyvatel pro připojení k SSSR a československá vláda už na tomto území neměla prakticky žádnou moc, takže smlouvou mezi ČSR a SSSR z 29.6.1945, kterou parlament ratifikoval 22.11.1945. připadla po dvou letech jednání Podkarpatská Rus sovětské Ukrajině.

5. Těšínsko

Od druhé poloviny roku 1944 se polská záležitost stala mezinárodní otázkou. Byl to, hned po poválečném uspořádání Německa, druhý nejvýznamnější sporný bod mezi SSSR, Velkou Británií a USA. Důvod byl ten, že v Londýně sídlila polská exilová vláda, ke které neměla Moskva důvěru a odmítla ji uznat, protože Polsko nechtělo uznat sovětské hranice na tzv. Curzonově linii.

Ze sovětské iniciativy tedy vznikla prozatímní polská vláda, jejíž politikové vycházeli vstříc sovětským požadavkům. S tou pak vláda ČSR vedla několikero jednání o Těšínské oblasti, kterou chtěla pro sebe už z toho důvodu, že byla průmyslově velmi výhodná. Celá věc byla dosti podobná případu s Kladskem, Ratobořskem a Hlubčickem, kdy Sovětský svaz stál opět v roli usmiřovatele, což mu samozřejmě vyhovovalo. Spor se vedl od poloviny roku 1944, až do podpisu smlouvy o česko-polském přátelství a vzájemné pomoci, kterou oba státy podepsaly začátkem roku 1947. Hraniční spory byly sice nedořešeny, ale krátce po ratifikaci smlouvy se dokončilo rozdělení Evropy a Sovětský svaz přeměňoval sféry svého vlivu v jeden pevně organizovaný mocenský blok, do kterého oba státy spadaly a protože spor odporoval zahraničně-politickým zájmům Moskvy, zůstaly předmnichovské hranice.

6. Maďarská menšina

Co se maďarské menšiny týče, byla celá československá politická scéna zajedno. Celá kauza vycházela z úsilí vytvoření národního státu Čechů a Slováků, a také z kolektivní viny a odpovědnosti celé menšiny za činy jednotlivců.

President Beneš i autoři celého projektu předpokládali, že zde uplatní stejný postup jako proti menšině německé. Vláda usilovala o likvidaci vyhnáním, výměnou obyvatel, reslovakizací i vnitřní kolonizací. Použila tedy téměř všech možných prostředků k dosažení cíle, ale i přesto se jí to nepodařilo. Také komunisté po svém nástupu k moci nezměnili stanovisko a nadále se snažili maďarskou menšinu nějakým způsobem zredukovat, nebo alespoň omezit její vliv asimilací a odnárodněním. Díky mezinárodním okolnostem v poválečných letech se nakonec likvidace maďarské menšiny neuskutečnila a Maďaři se stali rovnoprávními obyvateli Československého státu.

7. Česko-Slovenský vztah

Vzájemný vztah Čechů a Slováků patřil k jedněm z nejzávažnějších vnitropolitických problémů československé republiky už od jejího vzniku roku 1918. I přesto, že sebevědomí Slováků a jejich vnitro-politických požadavků se zvedalo, česká politika trvala na čechoslovakismu. Vztahy se vyhrotily natolik, že v letech 1938 - 1939 existovala samostatná Slovenská republika, která se stala spojencem nacistického Německa, a tak v podstatě ulehčila Hitlerovi likvidaci Československa.

Po druhé světové válce už nebyly podmínky pro vytvoření samostatného Slovenského státu, a protože jedním z cílů protihitlerovské koalice bylo i obnovení Československa, a Slovensko jako Hitlerův spojenec se muselo podrobit, byly vyhlídky na samostatný stát pro Slovensko beznadějně.

Po vzniku poválečného Československa pak měli Slováci dlouho problémy s uznáním jich samotných jako samostatného národa a rovnoprávnosti s Čechy. Také rozdíly mezi těmito dvěma

národy jako by se prohlubovaly, k čemuž jistě přispěla i ústava vydaná 9. května 1946, díky které se postavení Slovenských národních orgánů maximálně zhoršilo.

8. Seznam použité literatury

Kaplan, K.: Pravda a Československu 1954 - 1948, Panorama, Praha, 1990